

Opis uzorka

Univerzitet

Beograd	37,6%
Novi Sad	14,4%
Niš	12,5%
Kragujevac	9,9%
Novi Pazar	6%
Megatrend	9,2%
Singidunum	6,4%
Union	4,1%

Fakultet

Univerzitet u Beogradu	37,6%
FON	3,7%
ETF	2,2%
Medicinski fakultet	2,5%
Veterinarski fakultet	4,6%
Prirodno-matematički fakultet	1,7%
Arhitektonski fakultet	2%
Pravni fakultet	4,8%
FPN	4%
Filozofski fakultet	3,8%
Ekonomski fakultet	3,7%
Farmaceutski fakultet	1,1%
Šumarski fakultet	1,5%
Univerzitet u Novom Sadu	14,4%
FTN	2,7%
Pravni fakultet	1,4%
Ekonomski fakultet	4,9%
Filozofski fakultet	4,2%
Medicinski fakultet	1%

Univerzitet u Nišu	12,5%
Ekonomski fakultet	2,2%
Pravni fakultet	3,8%
Mašinski fakultet	0,3%
Medicinski fakultet	4,9%
Elektrotehnički fakultet	0,8%
Građevinsko-arhitektonski	0,4%
FZNR	0,2%
Univerzitet u Novom Pazaru	6%
Pravni departman	2,9%
Ekonomski departman	3,1%
Univerzitet u Kragujevcu	9,9%
FILUM	2,4%
Medicinski fakultet	2,6%
Ekonomski fakultet	2,4%
Pravni fakultet	2,4%
Inženjerske nauke	0,1%
Univerzitet Megatrend	9,2%
Fakultet za kulturu i medije	3%
Poslovne studije	3,6%
Pravni fakultet	1,7%
Fakultet kompjuterskih nauka	0,9%
Univerzitet Singidunum	6,4%
FEFA	1,6%
FMK	2,2%
Poslovni fakultet	2,6%
Univerzitet Union	4,1%
Beogradska bankarska akademija	2,1%
Pravni fakultet	2%

Tip fakulteta

Državni	80,4%
Privatni	19,6%

Društveni	64,6%
Tehnički	15,6%
Medicinski	18%
Prirodno-matematički	1,8%

Godina studija

Prva	23,1%
Druga	23,1%
Treća	21,3%
Četvrta	18%
Apsolventi	13,9%

Dosadašnji prosek na studijama

6-7	5,3%
7-8	37,1%
8-9	37,1%
9-10	19,8%

Pol

Ženski	53,2%
Muški	46,8%

Iz kog geografskog područja Srbije dolaziš na studije?

Beograd	26,8%
Vojvodina	19,7%
Centralna Srbija	18,9%
Istočna Srbija	6,4%
Zapadna Srbija	12,2%
Južna Srbija	16%

U kom tipu naselja živiš

Selo	25,8%
Grad	74,2%

Kako bi opisao svoj odnos prema religiji

Nisam religiozan	20,8%
Umereno sam religiozan	51,4%
Religiozan sam	27,8%

Koja od navedenih odrednica najviše određuje tvoj identitet

Pripadnost naciji	27,4%
Pripadnost veroispovesti	13,8%
Građanski status	34,8%
Kosmopolitizam	14,3%
Nesto drugo	9,6%

Mladi i politika

Koliko često pratiš politička dešavanja?

Uopšte ne pratim politička dešavanja	20%
Uglavnom ne pratim politička dešavanja	43,2%
Uglavnom pratim politička dešavanja	25,4%
Veoma često pratim politička dešavanja	11,4%

Koliko često pokrećeš političke teme u razgovoru sa svojim prijateljima?

Nikada	27,3%
Veoma retko	36,5%
Ponekad, ali ne tako često	26,2%
Veoma često, volim da o tome pričamo	10%

Gde se informišes o politici?

Televizija	30,6%
Štampane novine	5,8%
Radio	1,2%
Internet novine	23%
Društvene mreže	17,1%
Portali i specijalizovani sajtovi	8,7%
Ne informišem se uopšte	13,6%

Tradicionalni vs novi mediji

Tradicionalni mediji (TV, radio, štampane novine)	43,5%
---	-------

Novi mediji (portali, društvene mreže, internet novine)

56,5%

Koje novine najčešće čitaš?

Blic	35,8%
Kurir	9,7%
Informer	5,2%
Alo	1,5%
Novosti	11,5%
Politiku	16,1%
Danas	14,9%
Nin	0,5%
Nedeljnik	2,3%
Vreme	0,2%
Pecat	0,5%
Newsweek	0,2%
B92	1,6%

Koju televiziju najčešće gledaš?

RTS	38%
B92	9,6%
N1	12,3%
Pink	11,4%
Happy	1,5%
Studio B	0,3%
Prva	26,3%
RTV	0,5%

Koje strane informativne medije pratiš?

CNN i druge američke medije	37,5%
BBC i druge britanske medije	37,7%
Russia Today, Sputnik i druge ruske medije	17,4%

Al jazzera

7,4%

Koja stranka ti je najbliža ili makar bliža nego druge?

SNS	25,5%
DS	13,4%
PSG	6,7%
NS Vuk Jeremić	4,5%
Dosta je bilo	5,9%
Dveri	13,4%
SPS	6,8%
SRS	7,5%
Beli	6,4%
LDP	4,3%
DSS	4,5%
Nova stranka	0,4%
SDS	0,7%

Koji način vladavine prema tvom mišljenju najviše pogoduje Srbiji:

Demokratski	50%
Autoritarni (nedemokratski)	17,3%
U principu demokratski, ali trenutno nam je potrebna čvrsta ruka	32,7%

Stavovi prema spoljnoj politici Srbije

Zvanična politika Republike Srbije je vojna neutralnost. Tu politiku smatraš:

Veoma lošom za interese Srbije	12,8%
Uglavnom lošom za interese Srbije	26,1%
Uglavnom dobrom za interese Srbije	42,8%
Veoma dobrom za interese Srbije	18,4%

Ukoliko bi sutra bio referendum na kome bi se odlučivalo o ulasku Srbije u EU kako bi glasao?

Glasao bih za ulazak u EU	37,7%
Glasao bih protiv ulaska u EU	41,5%
Ne bih izašao na referendum	20,8%

Ukoliko bi sutra bio referendum na kome bi se odlučivalo o ulasku Srbije u NATO kako bi glasao?

Glasao bih za ulazak u NATO	9,1%
Glasao bih protiv ulaska u NATO	64,2%
Ne bih izašao na referendum	26,7%

U kojoj meri prema tvom mišljenju Srbija u spoljnoj politici treba da se oslanja na:

	Nimalo	Veoma malo	U velikoj meri	U potpunosti	Prosečna ocena 1-4
EU	23,1%	34,9%	33,1%	8,8%	2,3

SAD	40,9%	38%	17,8%	3,3%	1,8
RUSIJA	6,7%	22%	39,8%	31,5%	3
KINA	10,1	26,5%	42,5%	20,9%	2,7

Stavovi prema svetskoj politici

Po tvom mišljenju, koja država je trenutno svetska sila broj jedan?

SAD	44,6%
Rusija	34,2%
Kina	15,1%

Po tvom mišljenju, koja država će za 20 godina biti svetska sila broj jedan?

Kina	41,4%
Rusija	24,9%
SAD	20,5%

Koja država/organizacija je najveći donator Srbiji od 2000. godine na ovamo?

Rusija	30,2%
EU	22%
Kina	17,7%
Nemačka	8,5%
SAD	8%
Japan	7,3%

Na osnovu čega si zaključio da je tako?

Iz medija	51,5%
-----------	-------

Tako se priča	7,6%
Na osnovu donacija	18,8%
Na osnovu investicija	22,1%

Prema tvom mišljenju, koja država predstavlja najveću pretnju po mir u svetu?

SAD	72,6%
Severna Koreja	17,4%
Rusija	2,5%

Prema tvom mišljenju, koja država predstavlja najznačajniji faktor stabilnosti u svetu?

Rusija	41,4%
SAD	20,6%
Kina	17,2%

Prema tvom mišljenju, koja država najviše pomaže razvoj siromašnih zemalja?

Kina	22,6%
SAD	20,9%
Rusija	19,5%
Nemačka	10,6%
EU	6,4%
Skandikavske zemlje	5,3%

Prema tvom mišljenju, koja država najviše eksploatiše druge zemlje?

SAD	83,8%
-----	-------

Kina	4,3%
Nemačka	3,3%
Rusija	2,8%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najbolji kvalitet života?

Skandinavske države	36,9%
Švajcarska	25,9%
Nemačka	13,3%
SAD	7%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najbolji standard?

Skandinavske države	42%
Švajcarska	28,6%
Nemačka	14,8%
SAD	4,8%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najbolji obrazovni sistem?

Skandinavske države	40%
Nemačka	14,1%
SAD	9,9%
Engleska	8,8%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najbolji pravosudni sistem?

Nemačka	21,5%
---------	-------

SAD	20,5%
Skandinavske države	14,7%
Švajcarska	9,6%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najbolji zdravstveni sistem?

Nemačka	31,4%
Skandinavske države	27,3%
Švajcarska	9,4%
SAD	8,1%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najprivlačniju kulturu?

Italija	12,2%
Rusija	11,8%
Japan	10,5%
Srbija	10,3%
Kina	9,3%
SAD	3,7%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najrazvijeniji sport?

SAD	33,4%
Srbija	33,1%
Španija	6,9%
Rusija	6,6%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najmoderniju tehnologiju?

Japan	39,9%
SAD	26,2%
Kina	17,5%
Nemačka	6%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najbolji politički sistem?

Rusija	22,4%
SAD	13,5%
Nemačka	13,5%
Švajcarska	12,8%
Skandinavske države	10,4%

Prema tvom mišljenju, koja država ima najbolju vojsku?

Rusija	46,8%
SAD	34,9%
Kina	6,7%

Tvoji omiljeni kulturni sadržaji kao što su filmovi, serije, muzika, književnost... uglavnom dolaze iz koje zemlje?

SAD	44,1%
Srbija	21,7%
Engleska	7,5%
Rusija	6,9%

Stavovi prema Sjedinjenim američkim državama

Koliko si zainteresovan za praćenje vesti koje se odnose na Ameriku?

Nisam zainteresovan uopšte	25,9%
Uglavnom nisam zainteresovan	38,2%
Uglavnom jesam zainteresovan	30,6%
Veoma sam zainteresovan	5,4%

Kada čuješ "Sjedinjene Američke Države" kakva ti je prva asocijacija?

Veoma negativna	19,2%
Uglavnom negativna	49,8%
Uglavnom pozitivna	28,8%
Veoma pozitivna	2,2%

Koju vrednost prema tvom mišljenju danas Amerika najviše simbolizuje?

Sloboda

Demokratija

Kapitalizam

Materijalizam

Imperijalizam

Na skali od jedan do pet, oceni koliko je Amerika danas demokratska država?

Na skali od 1 do 5, prosečna ocena iznosi 2,95

Uopšte nije demokratska	10,8%
Uglavnom nije demokratska	18,5%
I jeste i nije demokratska	42,7%
Uglavnom jeste demokratska	21,3%
U potpunosti je demokratska	6,7%

Kako vidiš američku ulogu u svetu?

Amerika glumi svetskog policajca	26,3%
Amerika ratuje gde god ima nafte	29,3%
Amerika je garant svetskog mira	3,5%
Kao i svaka druga zemlja, Amerika radi na ostvarivanju svojih interesa	37,4%
Nešto drugo	3,5%

Kako vidiš uticaj koji Amerika danas ima na dešavanja u svetu?

Njen uticaj je pozitivan	16,1%
Njen uticaj je negativan	83,9%

Na čemu više počiva moć Ameriku u međunarodnim odnosima?

Jaka vojska	44,2%
Jaka diplomatija	20,2%
Jaka ekonomija	33,2%
Jaka kultura	2,4%

Tvoj stav prema Americi najviše određuje

Bombardovanje

Mediji

Spoljna politika
SAD

Američka
kultura

Odnos prema
Srbiji

Kakav je današnji odnos Amerike prema Srbiji?

Prijateljski	39,5%
Neprijateljski	60,5%

Ukoliko bi postojala mogućnost da odnosi Srbije i Amerike postanu još više prijateljski, kakav bi bio tvoj stav?

U potpunosti bih bio protiv	12,6%
Uglavnom bih bio protiv	30,6%
Uglavnom bih podržao	46%
Veoma bih podržao	10,8%

Kakav uticaj na odnos Amerike prema Srbiji ima izbor Donalda Trampa za predsednika?

Veoma negativan	6,7%
Uglavnom negativan	18%
Uglavnom pozitivan	25,4%
Veoma pozitivan	7,6%
Nemam stav, ne znam	42,3%

Koje korake bi Amerika prvo morala da preduzme kako bi poboljšala odnose sa Srbijom?

Nemešanje u pitanja od našeg interesa

Povlačenje iz rešavanja statusa Kosova

Povećanje finansijske pomoći

Izvinjenje za bombardovanje

Reparacije

Kakav je tvoj odnos prema saradnji srpske i američke vojske?

Veoma negativan	21,1%
Uglavnom negativan	46,8%
Uglavnom pozitivan	29,5%
Veoma pozitivan	2,6%

Kada pogledaš nazad kroz istoriju, da li nam je Amerika više bila saveznik ili neprijatelj?

Saveznik	20,1%
Neprijatelj	79,9%

Šta ti prvo padne na pamet kada pomisliš na istoriju srpsko-američkih odnosa?

Bombardovanje
1999. godine

NATO

Kosovo

Za vreme rata u SFRJ Amerika je bila:

Na strani Srbije	3,1%
Protiv Srbije	81,1%
Držala se neutralno	15,8%

U procesu pregovaranja između Beograda i Prištine, Amerika je:

Na strani Beograda	4,7%
Na strani Prištine	83,6%
Neutralna	11,7%

Da li bi se procesi (raspad SFRJ, Kosovo) odvijali na isti način po Srbiju da je 90-tih godina naša zemlja imala podršku Amerike?

Da	25,8%
Ne	38,8%
Ne znam	35,4%

Da li je neko iz tvoje najuže porodice bio mobilisan u toku NATO bombardovanja 1999. godine?

Da	33,6%
Ne	66,4%

Da li bi studirao u Americi da ti se ukaže prilika?

Da	48,5%
Ne	51,5%

Da li bi živio u Americi da ti se ukaže prilika?

Da	43,2%
Ne	56,8%

Da li si razmišljao o tome da se prijaviš za Work and Travel?

Da	39,1%
Ne	54,9%
Već sam se prijavio	5,9%

Ukoliko si učestvovao u programu Work and Travel, kakvo je tvoje iskustvo o boravku u Americi?

Veoma negativno	9,3%
Uglavnom negativno	19,8%
Uglavnom pozitivno	41,8%
Veoma pozitivno	29,1%

Ukoliko si putovao u Ameriku, kakvo je tvoje iskustvo o boravku u Americi?

Veoma negativno	12%
Uglavnom negativno	18,9%
Uglavnom pozitivno	34%
Veoma pozitivno	35,1%

U kojoj meri imaš poštovanja prema:

STAV	Uopšte nemam poverenja	Uglavnom nemam poverenja	Uglavnom imam poverenja	Imam veliko poverenje	Prosečna ocena 1-4
Američkim vlastima	39,3%	40,9%	16,3%	3,6%	1,8
Američkoj ambasadi u Srbiji	32,5%	34,2%	23,4%	9,9%	2,1
Američkoj politici prema Srbiji	46%	39%	12,3%	2,7%	1,7
Američkom narodu	20%	35,4%	33,7%	10,9%	2,3
Američkoj kulturi	25,7%	29,6%	30,6%	14,1%	2,3
Američkim firmama u Srbiji	24,6%	24,8%	36,4%	14,2%	2,4

Vrednosti

Koja od tri navedene tvrdnje je najviše u skladu sa tvojim stavovima kada je reč o dobru i zlu?

Postoje potpuno jasna načela o tome šta je dobro, a šta je zlo. Ona uvek važe za svakoga bez obzira na okolnosti.	31,3%
Postoje potpuno jasna načela o tome šta je dobro, a šta je zlo. Međutim, odstupanje od ovih načela ponekad se može opravdati posebnim okolnostima.	35,2%

Ne postoje jasna načela o tome što je dobro, a šta je zlo. Šta je dobro ili šta je zlo zavisi potpuno od okolnosti u datom vremenu.	33,4%
---	-------

Kada je reč o ideologiji i tome kako ti vidiš politiku i ekonomiju, za sebe bi rekao da si?

Liberalan (sloboda pojedinaca, pravo na izbor, individualnost, poštovanje građanskih prava)	46,4%
Konzervativan (porodične vrednosti, tradicija, religija, patriotizam, grupna pripadnost)	25,1%
Socijaldemokrata (jednakost, solidarnost, ravnopravnost, zajedništvo, preraspodela, socijalna davanja)	28,5%

Koja od ove dve tvrdnje je bliža tvom mišljenju?

Smatram da su sloboda i jednakost važne. Ali, ako bi trebalo da biram jednu ili drugu, smatrao bih ličnu slobodu važnijom, dakle, da svako živi u slobodi i da se razvija bez prepreka.	64,4%
Smatram da su sloboda i jednakost važne, Ali, kada bi trebalo da biram između njih, smatrao bih jednakost važnijom, dakle, da razlike između ljudi i društvenih slojeva ne budu tako velike.	35,6%

Inglhartova dimenzija vrednosti

Moderne vrednosti	57,5%
Postmoderne vrednosti	42,5%

Stepen nacionalizma

	Uopšte se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
Opstanak sopstvenog naroda treba da bude glavni cilj svakog pojedinca	9,3%	23,2%	42,4%	25,1%
Zajedničko poreklo je ono na čemu se zasniva poverenje između građana	16%	33,1%	39%	11,9%

Brakovi između pripadnika/ca različitih nacionalnosti su nestabilniji od brakova ljudi sa istim poreklom	38,3%	32,1%	22%	7,7%
Čovek se može osećati u potpunosti bezbedno samo u državi u kojoj njegov narod čini većinu	23,7%	34,8%	30,1%	11,3%
Između različitih nacija je moguće da postoji saradnja, ali ne i potpuno poverenje	13,1%	34,1%	38,7%	14,2%

Nizak nivo nacionalizma

56,2%

Visok nivo nacionalizma

43,8%

Stepen poverenja u demokratiju

	Uopšte se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
1,U demokratiji svakako postoje problemi, ali je opet bolja od bilo kog drugog oblika upravljanja	16,5%	48,3%	25,1%	10,2%
2,U demokratiji ekonomija loše funkcioniše	15,6%	50,5%	28,2%	5,6%
3,Demokratija ne samo da ne uspeva da reši probleme već stvara previše razmirica i nesuglasica u društvu	19,2%	46,7%	27,8%	6,2%
4,Demokratija nije dobra za održavanje reda i mira	24,3%	43,1%	23%	9,5%

Nizak nivo poverenja u demokratiju

26,3%

Visok nivo poverenja u demokratiju

73,7%

Inferencijalna statistika – analitički deo

Na osnovu podataka koje smo dobili anketnim istraživanjem (deskriptivna statistika) izdvojilo se, zbog svoje zanimljivosti, nekoliko tema koje su ostavile prostor za produbljenije analize i proveru određenih pretpostavki. Najpre, na postavljeno pitanje „Kada pogledaš nazad kroz istoriju, da li nam je Amerika više bila saveznik ili neprijatelj“, samo 20,1% ispitanika odgovorilo je saveznik, a čak 79,9% njih neprijatelj. Iako su u većem delu istorije – I i II svetski rat naspram devedestih godina prošlog veka – Srbija i SAD bile saveznice gotovo četiri petine studenata dalo je suprotan odgovor. Očekivali smo, stoga, da će, kod odgovora na ovo pitanje, postojati razlike između studenata sa većom prosečnom ocenom u toku studija, kao i kod onih koji su zainteresovaniji za politiku. Rezultati analize su, međutim, pokazali da ne postoje statističke značajne razlike između boljih/lošijih studenata, onih koji više/manje prate politiku, kao i razlike prema Univerzitetu, tipu fakulteta koji studenti pohađaju (državni/privatni; društveno-humanistički/prirodno-matematički, tehnički, medicinski), itd. Smatramo da je pomenuti nalaz najbolje objasniti pomoću tzv. heuristike dostupnosti. Heuristika dostupnosti predstavlja proces procene učestalosti prema lakoći sa kojom nam primeri padaju na pamet. Lična iskustva, slike i živopisni primeri pojedincima su dostupniji od iskustava drugih osoba, njihovih narativa i pukih statističkih podataka. Statistika i brojevi često su nemoćni u sukobu sa vlastitim negativnim iskustvima. Da je odupiranje širokom spektru potencijalnih predrasuda usled dostupnosti, kojima smo kao pojedinci skloni, težak i zamoran posao pokazuju i odgovori na pitanje „Šta ti prvo padne na pamet kada pomisliš na istoriju srpsko-američkih odnosa?“. Tri najfrekventnija odgovora odnosila su se na noviju istoriju srpsko-američkih odnosa: 1. Bombardovanje 1999. godine; 2. NATO; 3. Kosovo. Na osnovu svega navedenog očigledno je da do promene prevashodno negativnih stavova studenata o istoriji srpsko-američkih odnosa neće doći sve dok negativna lična iskustva ne budu zamenjena pozitivnim.

Kada je u pitanju poštovanje koje ispitanici imaju prema SAD sačinili smo jednu kompozitnu varijablu koja obuhvata odnos (poštovanje) prema američkim vlastima, američkoj ambasadi u Srbiji, američkoj politici prema Srbiji, američkom narodu, američkoj kulturi i američkim firmama u Srbiji. Vrednosti “indeksa poštovanja SAD” kretale su se od 1 do 4, pri čemu je vrednost jedan značila “nimalo”, a vrednost četiri “u potpunosti”. Pretpostavili smo da ćemo, u pogledu nivoa “poštovanja prema SAD”, utvrditi postojanje određenih statistički značajnih razlika na osnovu socio-demografskih karakteristika ispitanika. Očekivanja, uglavnom, nismo ispunili. Iako postoje određene razlike u odnosu prema SAD na

osnovu tipa naselja u kome žive (selo – 1,95; grad – 2,10), pola (muškarci – 2,00; žene – 2,12), prosečnih ocena ostvarenih u toku studija (8-10 – 2,07; 6-7 – 2,16; 7-8 – 1,99), regiona iz koga ispitanici dolaze na studije (npr. Vojvodina – 1,97; Beograd – 2,13; Zapadna Srbija – 2,16) nijedna od pomenutih razlika nije bila statistički značajna. Kod ostalih socio-demografskih karakteristika ispitanika razlike su bile još manje izražene. Sa druge strane, očekivano, ključni prediktor odnosa (poštovanja) prema SAD bilo je lično iskustvo koje su ispitanici imali. Ispitanici koji su putovali u Sjedinjene Države i imali negativno iskustvo na tom putovanju na skali poštovanja prema SAD imali su prosečnu vrednost 1,63, oni koji nikada nisu putovali u SAD 2,02, a oni koji su se putovanja vratili sa pozitivnim iskustvima prosečnu vrednost 2,69. Sličan obrazac je primetan i kod studenata koji su učestvovali u Work and Travel programima. Oni koji su se sa tih programa vratili sa negativnim iskustvima imali su vrednost indeksa 1,84, oni koji nisu učestvovali u programima 2,02, a oni koji su imali pozitivna iskustva po povratku sa Work and Travel programa 2,71.

Takođe očekivano, odnos studenata prema SAD deo je šireg spektra spoljnopolitičkih stavova i prioriteta ispitanika, kao i njihovih stavova prema sopstvenoj/drugim nacijama (indeks nacionalizma) i demokratiji (indeks demokratske orijentacije). Oni koji bi na referendumu o priključenju Srbije Evropskoj uniji glasali “za” imaju prosečnu vrednost “indeksa poštovanja prema SAD” od 2,37, a oni koji bi se izjasnili “protiv” vrednost od 1,81 (***.01). Ispitanici koji bi se, na referendumu na kome bi se odlučivalo o ulasku Srbije u NATO, izjasnili “za” na skali “poštovanja prema SAD” imaju prosečnu vrednost od 2,59, a oni koji bi bili “protiv” vrednost od 1,95 (***.01). Kada je u pitanju način vladavine za koji ispitanici smatraju da najviše pogoduje Srbiji, studenti koji su odgovorili “autoritarni (nedemokratski)” imaju naniži stepen poštovanja prema SAD – 1,82 – za njima slede oni koji načelno preferiraju demokratski poredak, ali veruju da je Srbiji trenutno potrebna čvrsta ruka – 2,12 – i, na kraju, oni koji visoko vrednuju demokratiju – 2,14 (***.01).

Od pitanja koje su činila bateriju q57 (Opstanak sopstvenog naroda treba da bude glavni cilj svakog pojedinca; Zajedničko poreklo je ono na čemu se zasniva poverenje između građana; Brakovi između pripadnika/ca različitih nacionalnosti su nestabilniji od brakova ljudi sa istim poreklom; Čovek se može osećati u potpunosti bezbedno samo u državi u kojoj njegov narod čini većinu; Između različitih nacija je moguće da postoji saradnja, ali ne i potpuno poverenje) napravljena je jedna kompozitna varijabla – indeks nacionalizma. Isti postupak je ponovljen i sa pitanjima iz baterije q58 (U demokratiji može biti problema, ali je bolja od bilo kog drugog oblika upravljanja; U demokratiji ekonomija lose funkcioniše; Demokratija

ne rešava probleme već proizvodi previse razmirica; Demokratija nije dobra za održavanje reda i mira) od koje je sačinjena kompozitna varijabla indeks demokratske orijentacije. U oba slučaja – indeks nacionalizma i indeks demokratske orijentacije – vrednosti indeksa se kreću od 1 (nizak stepen) do 4 (visok stepen). Vrednosti korelacionog koeficijenta između indeksa “poštovanja prema SAD”, s jedne strane, i nacionalizma i demokratske orijentacije, s druge, imaju očekivane predznake. U prvom slučaju radi se o negativnoj korelaciji (Pearson's $r = -.285$), a u drugom o pozitivnoj (Pearson's $r = .104$). Preciznije, ispitanici sa izraženijim nacionalističkim stavovima imaju manje poštovanja prema SAD, i obrnuto, dok demokratski orijentisani studenti više vrednuju SAD, njene institucije, kulturu i firme od onih ispitanika koji pokazuju izraženiju sklonost ka autoritarizmu. U oba slučaja, međutim, a naročito u drugom, radi se o veoma slaboj statističkoj povezanosti između pomenutih varijabli.

Istraživanje je, i to ne samo kada je pitanju “indeks poštovanja prema SAD”, pokazalo i povezanost između odnosa studenata prema SAD i medijskih sadržaja koje prate – novina koje čitaju, kao i domaćih i stranih televizija koje gledaju. Iz podataka je, međutim, nemoguće utvrditi da li studenti stavove o Sjedinjenim Državama formiraju na osnovu medijskih sadržaja ili prate medije koje iznose informacije koje su vrednosno bliske stavovima koje zastupaju. Naša pretpostavka je da se radi o dva mehanizma koja se uzajamno osnažuju što ukazuje na značaj pomoći vlade SAD onim medijskim kućama koje promovišu “američke vrednosti”, poput individualnih sloboda, demokratije, kapitalizma i tržišne privrede. “Indeks poštovanja prema SAD” najviše vrednosti ima kod studenata koji čitaju Nedeljnik (2,39) i Danas (2,31), niže kod studenata koji prate Informer (2,13), Blic (2,13) i Kurir (2,11), a najniže kod ispitanika koji čitaju Novosti (2,06) i Politiku (1,98).¹ Kada su u pitanju domaće televizije vrednosti indeksa se kreću od 2,28 (N1), preko 2,24 (B92/O2), 2,11 (Pink), 2,09 (Prva), do 1,99 (RTS).² Očekivane vrednosti se dobijaju i kod stranih televizija - CNN i ostale američke Tv stanice (2,41), Al Jazeera (2,30), BBC i britanske Tv stanice (2,13), Sputnjik i Russia Today (1,83), pri čemu su pomenute razlike značajne na ***.01 nivou.

U upitniku se nalazilo i pitanje u kojem je ispitanicima ostavljena mogućnost da procene u kojoj su meri Sjedinjene Države demokratska država. Vrednosti su se kretale od 1 (nedemokratska) do 5 (demokratska). Prosečna vrednost u ukupnom uzorku iznosila je 2,95 (3 = i jeste i nije demokratska). Najvažniji prediktori su i u ovom slučaju bili slični prethodnim. Jedan od ključnih je opet bilo lično iskustvo

¹ U uzorku postoje i više i niže vrednosti indeksa, npr. Pečat (1,00, N=3), ali se u tim slučajevima radi o malom broju opservacija (N<10), zbog čega te vrednosti nismo prijavljivali u Izveštaju.

² Prijavljene vrednosti samo za N>10.

sa "američkim načinom života" – putovanje u SAD ili korišćenje Work and Travel programa – ali uz jednu razliku. Čak i oni pojedinci koji su se vratili iz Sjedinjenih Država sa lošim (negativnim) iskustvima smatraju da su Sjedinjene Države demokratskije od onih koji u Americi nikada nisu bili – putovanje: ne (2,90), negativno iskustvo (2,91), pozitivno iskustvo (3,43); Work and Travel: ne (2,91), negativno iskustvo (3,08), pozitivno iskustvo (3,45). Socio-demografske karakteristike uglavnom nisu statistički značajan prediktor procene demokratskih kapaciteta Sjedinjenih Država, izuzev u slučaju tipa fakulteta, što je interesantan nalaz koji bi zahtevao dalje i produbljenije provere. Naime, da su SAD demokratska država (**.01) najviše smatraju studenti tehničkih fakulteta u Srbiji (3,21), zatim medicinskih i prirodno-matematičkih (2,95) i, na kraju, onih fakulteta koji spadaju u grupaciju društveno-humanističkih (2,88).

Nalazi koji se odnose na sklonost nacionalizmu i demokratsku orijentaciju ispitanika u manjoj ili većoj meri poklapaju se sa onima koji su se odnosili na "indeks poštovanja prema SAD". Kada je u pitanju način vladavine za koji ispitanici smatraju da najviše pogoduje Srbiji, studenti koji su odgovorili "autoritarni (nedemokratski)" američkoj demokratiji daju prosečnu ocenu 2,80, oni koji načelno preferiraju demokratski poredak, ali smatraju da je Srbiji potreban "pristup čvrste ruke" ocenu 2,96, dok oni koji visoko vrednuju demokratski poredak u Srbiji dodeljuju američkoj demokratiji prosečnu ocenu 3,03 (**.05). Korelacija između procene kvaliteta američke demokratije, s jedne strane, i indeksa nacionalizma, s druge, je negativna i slaba (Pearson's $r = -.148$), dok u slučaju indeksa demokratske orijentacije ispitanika ona praktično ne postoji (Pearson's $r = -.052$).

Efekte medijskih sadržaja koje studenti prate na procenu kvaliteta demokratije u SAD su manji nego u slučaju "poštovanja prema SAD", i kod štampanih medija i domaćih televizija nisu statistički značajni, dok su kod stranih TV stanica značajni na **.05 nivou (npr. američke televizije = 3,23; ruske televizije = 2,75). U ovom slučaju, međutim, daleko veće domete imaju kulturni sadržaji – književnost, filmovi, televizijske serije, muzika – čiji su studenti konzumenti. Ispitanici koji gledaju američke serije i filmove, slušaju muziku koja dolazi iz SAD i čitaju američku književnost smatraju da je Amerika demokratskija (3,28) u odnosu na prosečnu vrednost celokupnog uzorka (2,95). Razlike su još drastičnije ako se nalazi, na primer, uporede se ispitanicima koji tvrde da prevashodno konzumiraju kulturne sadržaje iz Srbije (2,57), Rusije (2,48) ili Turske (2,46). Ovakav nalaz još jednom naglašava značaj koju „meka moć“ ima u savremenim međunarodnim odnosima. „Meka moć“ svake države proizilazi iz atraktivnosti njene kulture, političkih ideala i politika, te će se zbog toga globalni ugled država u velikoj meri zasnivati na popularnosti i

privlačnosti koju one uživaju u svetu. "Meka moć" počiva na sposobnosti da se oblikuju preferencije drugih na osnovu "nematerijalnih sredstva", što se posebno odnosi kulturne i umetničke sadržaje, poput književnosti, filma i muzike. Nalazi našeg istraživanja potvrđuju ovu pretpostavku i pokazuju da Sjedinjene Države veoma uspešno povezuju atraktivnost sopstvene kulture i političkih vrednosti i politika koje promovišu na globalnom nivou.

Interesovalo nas je takođe šta ispitanici misle o izboru Donalda Trampa za predsednika Sjedinjenih Država i mogućim efektima koje će taj izbor imati na potencijalnu promenu odnosa SAD i njene spoljne politike prema Srbiji. Ovo je posebno interesantno pitanje jer su Trampova konzervativna i "anti-establishment" politička platforma, kao i njegov izbor za predsednika SAD, sa posebnim oduševljenjem dočekani od strane populističkih lidera širom Istočne Evrope. Situacija u ovom pogledu nije bila drugačija ni u slučaju Srbije gde su čak i pojedini tabloidi, prepoznatljiviji po nekritičkoj podršci vladajućem režimu, izbor novog predsednika SAD dočekali naslovnica poput "Trampe Srbije". Zanimalo nas je stoga kakve vrednosti zastupaju studenti koji očekuju da će nakon izbora Trampa nastupiti nova era u srpsko-američkim odnosima, bilo da se, iz ugla srpskih interesa, radi o pozitivnim ili o negativnim promenama američkog spoljnopolitičkog kursa na prostoru Zapadnog Balkana. Takođe, proverili smo i da li očekivanja da će doći do promene u odnosima SAD i Srbije u budućnosti zavise od bliskosti ispitanika određenim političkim partijama.

Veliki broj hipoteza nismo uspeli da dokažemo. Iako smo pretpostavili da će očekivanja od promene američkog spoljnopolitičkog kursa prema Srbiji zavisiti od demokratske orijentacije ispitanika (baterija q58), načina vladavine koji preferiraju (demokratski/autokratski/"čvrsta ruka"), indeksa nacionalizma (baterija q57), indeksa interpersonalnog poverenja (q50), postuliranja individualnih sloboda ili jednakosti (q51), itd. nismo uspeli da utvrdimo postojanje statistički značajnih razlika unutar pomenutih kategorija. Nekoliko nalaza je ipak bilo u skladu sa očekivanjima. Najpre, postoje statističke značajne razlike (*.1) između ispitanika sa izraženom postmaterijalističkom naspram onih koji pokazuju materijalističku društvenu orijentaciju (q52, q53). Postmaterijalisti u manjoj meri očekuju da će se odnos SAD prema Srbiji nakon izbora Trampa promeniti na bolje (29,8/25,2) od studenata materijalističke društvene orijentacije (36,5/27,4).³ Očekivanja od promene američke spoljnopolitičke orijentacije takođe zavise i od ideološke samopercepcije

³ U ovoj, kao i svim ostalim analizama u ovom paragrafu, razlike do 100% čine ispitanici koji nemaju stav ili smatraju da do promene neće doći.

ispitanika (***.01) – liberalizam (28,8/25,4), socijaldemokratija (29,9/22), konzervativizam (43,4/28,1). Ispitanici koji stavljaju naglasak na porodične vrednosti, tradiciju, religioznost, patriotizam i grupnu pripadnost u značajnijim procentima veruju da će odnos SAD prema Srbiji, nakon izbora republikanskog kandidata za predsednika SAD, biti pozitivan ili uglavnom pozitivan (43,4%), nego negativan ili uglavnom negativan (28,1%). Najinteresantniji nalazi u pogledu mogućnosti promene američkog spoljnopolitičkog kursa se, ipak, odnose na inostrane televizijske stanice koje ispitanici prate i bliskost srpskim političkim partijama. Najveća pozitivna očekivanja imaju studenti koji gledaju Russia Today i Sputnjik (54,4/24,2). Ispitanici koji prate američke TV stanice prilično ravnomerno očekuju pozitivnu i negativnu promenu (29,7/28,1), dok gledaoci TV Al Jazeera veruju da će posledice izbora Donalda Trampa biti negativne po srpske interese, ali uz veliki broj „neopredeljenih“ (7,1/21,4). U odnosu na bliskost političkim partijama najveću razliku u udelu pozitivnih i negativnih očekivanja imaju simpatizeri i glasači SPS-a (56/16), Dveri (53,1/16,3), SRS-a (53,8/30,8) i SNS-a (43,2/25)⁴. Na drugom polu nalaze se simpatizeri i glasači pokreta Dosta je bilo (25/25), Pokreta slobodnih građana (21,7/34,8) i LDP-a (12,5/31,2), koji se, barem kada je u pitanju društvena osa podele, nalaze u levom polju srpskog političkog spektra, i koji od izbora Donalda Trampa ne očekuju promene na bolje.

Interesantni nalazi o sprezi partijske identifikacije i očekivanja o promeni spoljnopolitičkog kursa SAD prema Srbiji uticali su na to da proverimo i da li među simpatizerima i glasačima političkih partija u Srbiji iz našeg uzorka postoje razlike koje se odnose na opšti stav prema Americi – „poštovanje prema SAD“ – i procenu kvaliteta američke demokratije. Rezultati su, makar kad se radi o pojedinim partijama, predstavljali prilično iznenađenje. Kada je u pitanju „poštovanje prema SAD“ (baterija q49; vrednosti od 1 do 4) najveće su iskazali simpatizeri i glasači Ljubiše Preletačevića Belog (2,38), za kojim slede DS (2,23), SNS (2,21), LDP (2,20), DJB (2,18), PSG (2,10), dok su na samom kraju DSS (1,97), SPS (1,96), Dveri (1,74), SRS (1,60). Sa druge strane, kvalitet demokratije u SAD (vrednosti od 1 do 5) najbolje je ocenjen od strane studenata koji se identifikuju sa „Belim“ (3,30), nakon čega slede DS (3,24), Narodna stranka Vuka Jeremića (3,22) SPS (3,18), DJB (3,05), SNS (3,04), LDP (2,94), PSG (2,94), DSS (2,84), Dveri (2,82), SRS (2,29).⁵ Primećuje se, na primer, da ispitanici bliski SPS-u u manjoj meri poštuju američke institucije, ali smatraju da su SAD demokratska država, kao i da studenti bliski vladajućem SNS-u, koji verovatno predstavljaju buduće

⁴ Ovoj grupi možemo dodati i ispitanike koji su kao sebi najbližu političku partiju izdvojili pokret „Samo jako“ fiktivnog lika na srpskoj političkoj sceni, Ljubiše Preletačevića Belog.

⁵ U oba slučaja prikazane se vrednosti samo za političke partije kod kojih je N>10.

donosiocce političkih odluka u Republici Srbiji, pokazuju, imajući u vidu dosadašnja istraživanja spoljnopolitičkih preferencija srpskih birača na osnovu partijske pripadnosti, neočekivano visoke vrednosti na skalama „poštovanja prema SAD“ i „procene kvaliteta američke demokratije“. S tim u skladu su i nalazi koji se odnose na stav prema mogućnosti da odnosi Srbije i SAD u budućnosti postanu još više prijateljski. I dok se na samom dnu nalaze simpatizeri SRS-a sa 30,8% onih koji takvu opciju podržavaju, dok se njih 69,2% njoj protivi i, iznenađujuće, ispitanici bliski Pokretu slobodnih građana (30,4/69,6), studenti koji su vladajući SNS odredili kao sebi najbližu političku partiju nalaze se na drugom mestu, odmah iza simpatizera Ljubiše Preletačevića (95,7/4,3). Gotovo tri četvrtine njih (71,8%) podržalo bi napore da odnosi SAD i Srbije postanu prijateljskiji, dok se takvoj inicijativi protivi, u potpunosti ili uglavnom, samo 28,2%.